

Nr 35.

Av herr **Andersson, Elon**, och herr **Gärde**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m.

Den svenska statsbudgeten har under senare år karakteriserats av en synnerligen kraftig ansvällning. Medan statens verkliga utgifter ännu för blott sju år sedan stannade vid en slutsumma på i runt tal 750 miljoner kronor, kommer driftsbudgetens utgiftssida för nu löpande budgetår att närma sig 2,000 miljoner kronor. En ansvällning av statsutgifterna av denna storleksordning under en så relativt kort tidsperiod är, även om i runt tal en tredjedel av utgifterna för det nu löpande budgetåret äro direkt betingade av den rådande krissituationen, ägnad att väcka starka betänkligheter. I ett dylikt läge och då den nu uppkomna budgetbristen medför ytterligare skattestegring av mycket kännbar storlek, framstår kravet på effektiva besparingsåtgärder såsom oeftergivligt. Ett målmedvetet arbete i denna riktning på längre sikt synes också så mycket mera angeläget som den av krisläget uppkomna statsfinansiella påfrestningen tyvärr knappast kan antagas bli snart övergående, varav följer att de extraordinära anslagsbehoven icke kunna förväntas vara av övergångsnatur.

I propositionen nr 79 har Kungl. Maj:t i medvetande om behovet av omedelbara besparingar framlagt vissa förslag, syftande till indragningar av vissa anslag och uppskov med vissa beslutade utgifter. Även i betraktande av de stora svårigheter, som av förklarliga skäl möta, då det gäller besparingar å löpande budget, måste likväl konstateras, att det ernådda resultatet är lägre än som kunnat väntas. På en sammanlagd anslagssumma å driftsbudgeten av i runt tal 1,350 miljoner kronor föreslås sålunda direkta besparingar å allenast 18 miljoner kronor, varav 14 miljoner kronor falla på specialbudgeter och därav icke mindre än 11 miljoner kronor på tips- och lotterimedel. De föreslagna besparingarna å huvudbudgeten stanna sålunda vid 4 miljoner kronor.

Enligt vår uppfattning borde ett bättre resultat kunnat uppnås, visserligen icke utan att i och för sig önskvärda behov fått stå tillbaka men utan några större olägenheter. För enskilda ledamöter av riksdagen är det förenat med avsevärda svårigheter för att icke säga omöjligt att under den relativt korta tid, som stått till buds för väckande av motion i ämnet, framkomma med ytterligare konkreta förslag. Emellertid framgår av propositionen, att Kungl. Maj:t funnit sig böra i åtskilliga avseenden frångå de förslag till besparingar, som framförts av den för ändamålet tillkallade utredningsmannen. Då, såvitt vi kunna finna, i vissa fall några bärande skäl härför icke blivit anförda, ha vi som vår mening velat uttala, att i anslutning till nämnda förslag ytterligare besparingsåtgärder böra vidtagas.

Uttalanden i olika sammanhang i föreliggande proposition giva vid handen, att förslag om ytterligare besparingar, sedan vissa bebådade utredningar slutförts, äro att vänta i statsverkspropositionen för nästkommande budgetår.

Med hänsyn till den stora betydelse, som denna fråga på grund av det hårda skattetrycket måste tillmätas, har det ansetts motiverat att redan i detta sammanhang till behandling upptaga vissa synpunkter på frågan.

Den stora gruppen av statsutgifter, som av departementschefen sammanfattats under rubriken förvaltningskostnader, är visserligen med hänsyn till speciellt de ordinarie tjänstemännens ställning i löneavseende mycket bunden. Det synes likväl icke vara rimligt att på sätt föredragande departementschefen gjort redan på förhand fixera målet för besparingsaktionen till »att icke tillåta någon utvidgning av den gamla kostnadsramen». En undersökning bör även avse frågan om alla de arbetsuppgifter, som för närvarande påvila den svenska statsförvaltningen, äro så starkt motiverade att en begränsning av arbetsuppgifterna är utesluten.

Det synes också som frågan om en återgång helt eller delvis till tidigare gällande högre pensionsåldrar i detta sammanhang borde upptagas till omprövning. Någon omedelbar effekt kan visserligen icke vinnas härigenom, men, sedd på lång sikt, tillhör frågan otvivelaktigt de ur ekonomisk synpunkt betydelsefulla. För åtgärden talar också den förändring i befolkningens åldersfördelning, som vi kunna motse under de närmaste decennierna.

I fråga om en annan stor anslagsgrupp, de såsom sociala betecknade anslagsposterna, har föredragande departementschefen velat hävda, att dessa i högre grad än andra skulle kunna betecknas som »inkomstöverflyttningar». Man stode här allenast inför frågan, hur en nödvändig inskränkning i den enskilda konsumtionen bäst skall fördelas mellan olika medborgare. En nedskärning av dessa anslag skulle, enligt departementschefens uttalande, i stort sett verka hårdare än en konsumtionsbegränsning skattevägen. I propositionen har den anslagssumma, som här avses, angivits till i runt tal 200 miljoner kronor.

Mot den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck, måste resas den bestämda invändningen, att begreppet inkomstöverflyttning givits en för snäv innebörd. I själva verket föreligger en sådan inkomstöverflyttning vid varje användning av skattemedel i form av understöd från det allmännas sida till enskilda personer, grupper, intressen, sammanslutningar, näringar eller näringsföretag. De sociala ändamålen skilja sig från alla de övriga främst därigenom, att det humanitära motivet för statsunderstödet är mera framträdande än intressesynpunkten. Vid en besparingsaktion från statens sida finnes visserligen fog för en viss gradering efter behovsprincipen, varvid de humanitära hänsynen oftast torde väga tyngre än andra hänsyn. Icke ens i ett svårt statsfinansiellt läge kan det allmänna uraktlåta att utöva social vårdnadsverksamhet. Men härmed är ingalunda sagt, att icke de understöd av statsmedel, som under gynnsamma ekonomiska förhållanden kunnat beviljas, måste underkastas en förnyad granskning och sovring ur besparingssynpunkt, då så påkallas på grund av lägets förändring.

Härvid måste slutligen ytterligare en omständighet tagas med i beräkningen. Tidigare kunde man med fog tala om en inkomstöverflyttning från medborgare med större inkomster till medborgare med mycket begränsade inkomster. Sedan den progressiva beskattningen numera nått en sådan höjd, att inga ytterligare statsinkomster kunna uttagas den vägen, utan staten måste i vidgad utsträckning anlita den indirekta beskattningen, är det icke längre fråga om samma slags inkomstöverflyttning. Det är i stället i väsentlig grad fråga om inkomstöverflyttning till inkomsttagare med begränsade inkomster från andra med lika begränsade inkomster. Att detta förhållande varken utesluter bibehållandet av genomförda socialpolitiska åtgärder eller vidtagandet av nya är självfallet, men å andra sidan kan man icke utan omprövning utgå ifrån att vad som tidigare åtgjorts bör i nuvarande läge oförändrat bibehållas. I varje fall torde den här anförda synpunkten vara förtjänt av sådant beaktande, att det icke kan anses befogat att i den utsträckning föredragande departementschefen funnit motiverat ställa de sociala utgifterna utanför den omprövning ur besparingssynpunkt, som nu måste företagas.

Under återopande av vad som nu anförts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen i sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition nr 79 måtte giva uttryck åt de synpunkter som i motionen anförts.

Stockholm den 28 november 1939.

Elon Andersson.

N. Gärde.
